

3. Мелекесцев К. Тема інформаційного протистояння в дослідженнях студентів Донецького національного університету імені Василя Стуса (2020–2022 рр.). *Трансформації історичної пам'яті. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*. Випуск 3. 11.11.2022. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 154–158.

4. Мелекесцев К. Ініціативи та методологічні підходи українських і польських істориків щодо пошуку спільної позиції стосовно проблемних питань історії (2015–2017). Государства Центральной и Восточной Европы в исторической перспективе: сб. научн. ст. по мат. межд. научн. конф. Пинск: 24–25 ноября 2017 г. / под ред. Р. Б. Гагуа. Пинск: Полесский государственный университет, 2017. Вып. 1. Ч. 1. С. 145–150.

5. Лихачев Д. Память истории священна: интервью. *Огонек*. 1982. № 29. С. 18–20.

6. Лихачев Д. С. Язык указов мне глубоко чужд: из выступления Д. С. Лихачева на президиуме Российского фонда культуры. 1992 год. Наше наследие. 2001. № 59–60.7. Білоус П. Читаючи Дмитра Лихачова. *Слово і Час*. 2011. № 5. С. 41–47.

8. Бойко О. Д. Феномен соціальної пам'яті: основні концептуальні підходи до аналізу та інтерпретації. *Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 6. С. 65–108.

9. Про охорону культурної спадщини. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000, № 39, ст. 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

10. Концептуальні засади державної політики пам'яті. Аналітична записка. *HICC*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/konceptualni-zasadi-derzhavnoi-politiki-pamyati-analitichna>

УДК 327.57(477:(100-622)НАТО):355.48((470+571):477)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКИ НАТО ЩОДО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

С. Г. Колошко, Ю. Т. Теміров

Анотація. Стаття присвячена проблемі трансформації політики НАТО щодо України в умовах російської збройної агресії. У статті пропонується періодизація трансформації відносин НАТО–Україна, розглянуто сутність цієї трансформації та наслідки для політики НАТО щодо України. Специфіка досліджуваної теми передбачає використання системного методу для комплексного дослідження проблеми як єдиного цілого. Під час дослідження також було застосовано системний, дедуктивний та індуктивний методи, а також принцип історизму. Актуальність теми обумовлена важливістю ролі НАТО у протидії російській збройній агресії та забезпеченні безпеки і стабільності в Європі.

Ключові слова: Північноатлантичний альянс, євроатлантична інтеграція України, безпекова політика, російська збройна агресія, повномасштабне вторгнення.

Вступ. Сьогодні НАТО є впливовим гравцем на міжнародній арені, який має у своєму розпорядженні ефективні інструменти реагування на різні виклики і загрози міжнародній безпеці. Співробітництво нашої країни з Організацією Північноатлантичного Договору триває вже понад 25 років і постійно трансформується відповідно до нових обставин, однак Україна все ще не є його країною-членом. Із початком російської агресії у 2014 році відносини НАТО–Україна набули якісно нового значення, насамперед стосовно реформи сектора безпеки й оборони, розбудови оборонного потенціалу нашої держави. Уже після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року в політиці Брюсселю починається новий етап трансформаційних змін. Позиція НАТО варіювалася від неузгодженості зобов'язань щодо підтримки та готовності поступитись членством України в Альянсі Російській Федерації, до зведення до мінімуму таких поступок після вдалих контрнаступів ЗСУ на лінії фронту.

Еволюція відносин НАТО–Україна постійно привертає увагу українських науковців, які продукують дослідження в академічному і прикладному форматах. Можна виділити авторство таких робіт, які є значимими в дослідженні цієї теми: М. Алексієвєць та Л. Алексієвєць «Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект» [1], І. Тодоров «Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО» [2] та Г. Шелест, В. Кравченка, Д. Шеренговського «Вісім тез від української експертної спільноти щодо стратегічної концепції НАТО-2030» [3] тощо. Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року трансформаційна політика НАТО щодо України набуває високої динаміки, а відповідно і гострої актуальності. Події вимагають зміни підходів та стратегій не тільки з боку Києва, але й з боку його партнерів у Брюсселі.

Метою статті є визначити походження та зміст трансформаційних процесів у політиці НАТО щодо України в умовах російської збройної агресії, розглянути можливі наслідки цих трансформацій.

Основна частина. Для України є важливим посилення підтримки Північноатлантичним Альянсом її безпекової спроможності в контексті російсько-української війни, а також прискорення шляху до членства в організації. Із 2014 року двосторонні відносини НАТО–Україна пройшли різні етапи. Одним із можливих принципів періодизації відносин між НАТО та Україною з 2014 року є зв'язок із ключовими подіями й етапами війни Росії проти України та реакцією НАТО на ці події. Пропонуємо до розгляду таку періодизацію:

– 2014–2015 рр. – *«антикризова підтримка»*. НАТО активно виявляла свою підтримку Україні у відповідь на російську агресію, зокрема надавала гуманітарну та технічну допомогу, проводила спільні навчання та засідання ради партнерів НАТО–Україна.

– 2015–2018 рр. – *«зміцнення обороноздатності»*. НАТО віддає перевагу розбудові власної та української обороноздатності шляхом збільшення військового бюджету та підвищення ефективності спільних військових навчань.

– 2018–2022 рр. – *«інтеграція в структури НАТО»*. Україна зосереджується на запровадженні реформ, необхідних для інтеграції до структур НАТО, зокрема на підвищенні стандартів безпеки, контролю над армією та адаптації до стандартів Альянсу.

– 24 лютого 2022 р. – *дотепер – «стратегічне партнерство в умовах повномасштабного вторгнення Росії»*. НАТО відреагувала на агресію Росії внутрішньою консолідацією, наданням комплексної військової допомоги Україні, однозначною концептуалізацією війни в контексті європейської та глобальної безпеки.

Отже, з огляду на запропоновану періодизацію ми можемо зробити висновки, що практичні відносини з Альянсом постійно трансформувалися з 2014 року після незаконної анексії Криму, а повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року дало новий потужний поштовх не тільки співпраці, але й перегляду майбутньої архітектури європейської безпеки.

З самого початку збройної агресії Росії проти України Північноатлантичний альянс підтримував суверенітет та територіальну цілісність України у міжнародно визнаних кордонах. Однак на початковому етапі позиція країн-членів Альянсу була радше стриманою, аніж рішучою. Це стосувалося і військової допомоги, і стратегічного бачення подальшого реагування на нові можливі виклики та загрози з боку Росії.

Згодом міністри закордонних справ країн-членів НАТО узгодили низку заходів, спрямованих на підвищення здатності України гарантувати власну безпеку. Було ухвалене рішення про подальше розширення практичної допомоги Україні з боку НАТО у вигляді істотного зміцнення поточних програм співробітництва, а також запровадження нових вагомих ініціатив [4]. Альянс надав кошти на оновлення української армії та реформу силового апарату. Із 2016 року діє так званий «Комплексний пакет допомоги» [5]. Він включає програми розвитку потенціалу та кошти, спрямовані на кіберзахист, логістику та протидію гібридним загрозам.

Брюссель постійно проводить військові навчання спільно зі Збройними силами України, метою яких є підготовка надійних бойових сил у Європі, підвищення готовності та розбудова оперативної сумісності за допомогою комп'ютерних навчань. Наприклад, НАТО вже 25 років щорічно проводить багатонаціональні навчання «Rapid Trident» армії США в Європі та Африці, до яких до повномасштабного вторгнення залучався Міжнародний центр миротворчості та безпеки поблизу Яворова в Україні [6]. Американські солдати виконують роль наставників, надаючи вказівки та роз'яснення і ротаційним підрозділам, які тренуються в Яворові, і українським інструкторам, які фасилітують навчання.

Із 2014 року НАТО активно залучає українських миротворців та медичний персонал у свої операції. Україна давала дозвіл на проліт і транзит військового спорядження для миротворчої місії в Афганістані, залучала свої ВМС для військово-морського спостереження в Середземному морі, надавала розвідувальну інформацію про ситуацію в чорноморському регіоні для обізнаності НАТО, виділяла офіцерський склад для навчальних місій. Незважаючи на те, що сьогодні основну частину підготовки проводять українські інструктори, які нині дислокуються в центрі бойової підготовки, а це означає, що бойові підрозділи успішно перейняли досвід і стандарти НАТО, двері для вступу для України досі зачинені.

Певний час через несприятливу внутрішню політичну кон'юнктуру, а також непевну позицію НАТО Україна дотримувалась стратегії позаблоковості. Сьогодні наша держава чітко визначила стратегічний курс на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору, котрий має статус конституційної норми [7]. У 2020 році було схвалено Стратегію національної безпеки України, яка передбачає розвиток особливого партнерства з НАТО з метою членства в Північноатлантичному Альянсі [8]. У червні 2021 року на Брюссельському саміті лідери НАТО повторили, що Україна стане членом Альянсу за Планом дій щодо членства [9]. Зміни у внутрішньополітичному житті нашої країни значно вплинули на трансформацію політики Альянсу щодо України. Однак до початку війни Альянс, на жаль, хибно вважав, що агресивні дії Росії будуть обмежені середовищем поза межами пріоритетних власних інтересів.

Після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року Росії на територію України в НАТО відбувається новий масштабний етап трансформації політики щодо України. У перші тижні вторгнення Організація Північноатлантичного Договору фактично була готова відмовитися від перспективи вступу України в НАТО як варіант торгу на перемовинах із Російською Федерацією. Українське керівництво тоді навіть вперше за багато років не виключило обговорення нейтрального статусу держави. Згодом Альянс почав активно наголошувати на підтримці України, чому сприяло, по-перше, усвідомлення бойового духу та значних успіхів українських військових на фронтах, по-друге, визнання того факту, що стратегічні плани Кремля не обмежуються Україною. Північноатлантичний альянс вийшов за межі своїх початкових намірів і сфокусував свою підтримку на збільшенні військової та фінансової допомоги. Наразі масштабні поставки озброєнь країнами-членами Альянсу, розробка та підтримання функціонування комплексних логістичних коридорів для доставки летальних озброєнь та гуманітарної допомоги, активний обмін розвідувальною інформацією в режимі реального часу і постійний діалог на рівні вищого політичного та військового керівництва дають змогу якісно наповнити взаємодію України та Альянсу новим стратегічним змістом.

Важливим організаційним елементом взаємодії стала Контактна група з питань оборони України у форматі «Рамштайн» під проводом США разом із країнами-членами НАТО [10]. Пізніше конференцію було переформатовано в майже щомісячну контактну групу з питань самооборони України. Таких зустрічей у Рамштайні вже відбулося 10, і всі вони демонструють поступове підвищення готовності НАТО брати на себе відповідальність за стабілізацію ситуації в регіоні. Коаліція НАТО виділила майже 50 мільярдів доларів або (еквівалентно озброєнню) «більше восьми бойових бригад» на військову допомогу Україні, включно з системами протиповітряної оборони, важкою артилерією, сучасними основними бойовими танками і підготовкою українських пілотів-випилювачів [11].

У липні на саміті в Мадриді НАТО визнала, що здатність України стримувати російську агресію формуватиме безпекову ситуацію на роки вперед, тому було ухвалено нову Стратегічну концепцію НАТО, де Альянс називає речі своїми іменами, а саме Росію прямою загрозою безпеці, миру та стабільності в євроатлантичному регіоні [12]. Не лише словами, а й діями: союзники ухвалили рішення про посилений пакет підтримки України. Зокрема, станом на березень 2023 року союзники по НАТО надали близько 120 мільярдів доларів військової, фінансової, гуманітарної допомоги та наклали масштабні санкції на російську економіку [13]. Однак про членство України в організації якщо і йдеться, то лише в перспективі, як мінімум після завершення війни. Залишаються питання щодо темпів надання сучасної зброї, яка могла суттєво вплинути на перебіг війни. І це яскраво продемонстрували російські ракетні удари по українській критичній інфраструктурі. Україні відверто не вистачає далекобійної артилерії, ракетних комплексів середньої дальності, авіації, систем ППО та ПРО.

У вересні 2022 р. Україна офіційно заявила про претензії на прискорений вступ до НАТО, але ініціатива була сприйнята у Брюсселі дуже стримано [14]. Україна наслідувала приклад Фінляндії та Швеції, які підтримують постійну політику відкритих дверей НАТО, але нещодавно вирішили скористатися нею самі. Проте підтримка політики відкритих дверей НАТО і фактичне прийняття України до Альянсу – це дуже різні речі. НАТО виявилось вкотре не готове діяти з необхідною стратегічною рішучістю.

Висновки. Підсумовуючи, можна констатувати, що для НАТО Україна була і залишається цінним стратегічним партнером. Ми виділили 4 етапи трансформації політики НАТО щодо України в умовах російської збройної агресії: 1) 2014–2015 рр. – «антикризова підтримка»; 2) 2015–2018 рр. – «зміцнення обороноздатності»; 3) 2018–2022 рр. – «інтеграція в структуру НАТО»; 4) 24 лютого 2022 р. – дотепер – «стратегічне партнерство в умовах повномасштабного вторгнення Росії». Політика НАТО після повномасштабного вторгнення змінювалась від застереженої і з варіантом торгу із Російською Федерацією до активної фінансової та військової допомоги, особливо в контексті значних просувань і успішних контрнаступів Збройних сил України. Для України сьогодні важливим є посилення підтримки Північноатлантичним альянсом безпекової спроможності України в умовах російсько-української війни і відповідно визначення можливостей швидкого шляху до членства в організації. Кожного дня Україна доводить свою сумісність зі стандартами Альянсу, однак на позицію НАТО ще має вплив ірраціональний страх «ескалації конфлікту». Важливим складником для української політики сьогодні є максимальне використання усіх наявних, а також створення нових можливостей (включно з нормативно-інституціональними) співпраці, які б наближали набуття членства в перспективі, а наразі сприяли б: 1) підвищенню рівня обороноздатності України в умовах війни; 2) успішним контрнаступам на фронтах і деокупації українських територій; 3) поглибленню стандартизації українських військ із натівськими, тобто забезпеченню максимальної взаємосумісності Збройних сил України зі збройними силами держав-членів Альянсу.

Abstract. The article is devoted to the investigation of the transformation of NATO's policy towards Ukraine in the condition of Russian armed aggression. The article proposes a periodization principle of the transformation of NATO–Ukraine relations, considers the essence of this transformation, and its implications for NATO's policy towards Ukraine. Specific of researched subject provides the using of systemic approach for comprehensive research of a problem as a whole. In the course of the research such methods as system approach, deductive and inductive approaches, as well as the principle of historicism were used. The relevance of the topic is due to the importance of NATO's role in countering Russian armed aggression and ensuring security and stability in Europe.

Keywords: North Atlantic Alliance, Euro-Atlantic integration of Ukraine, security policy, Russian armed aggression, full-scale invasion.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексієвць Л., Алексієвць М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. *Український історичний журнал*. 2020. № 1. С. 126–142.
2. Тодоров І. Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2014. № 77. С. 84–108.
3. Шелест Г., Кравченко В., Шеренговський Д. Вісім тез від української експертної спільноти щодо стратегічної концепції НАТО-2030. *Українська призма*. 2020. URL: http://prismua.org/eight_point_nato/
4. NATO's response to Russia's invasion of Ukraine. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm?selectedLocale=uk (date of access: 22.10.2022).
5. Comprehensive Assistance Package for Ukraine. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160920_160920-compreh-ass-package-ukraine-en.pdf (date of access: 22.10.2022).
6. N.Y. Army Guard Soldiers mentor and learn in Ukraine. URL: <https://www.nationalguard.mil/News/Overseas-Operations/Article/1557426/ny-army-guard-soldiers-mentor-and-learn-in-ukraine/> (date of access: 22.10.2022).
7. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України”» № 392 від 14 вересня 2020 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 22.10.2022).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 22.10.2022).
9. Брюссельський саміт, 14 червня 2021 року. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_184633.htm?selectedLocale=en. (дата звернення: 22.10.2022).
10. Brzozowski A. Ramstein meeting gives birth to global «contact group» to support Ukraine. *EURACTIV*. URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/ramstein-meeting-gives-birth-to-global-contact-group-to-support-ukraine/> (date of access: 21.10.2022).
11. Ukraine Support Tracker. Kiel Institute – Understanding and Shaping Globalization. *Kiel Institute*. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/kiel-working-papers/2022/the-ukraine-support-tracker-which-countries-help-ukraine-and-how-17204/> (date of access: 15.02.2023).
12. Madrid Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (date of access: 22.10.2022).

13. Щорічний звіт Генерального секретаря за 2022 рік. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_212795.htm#sg6 (дата звернення: 21.03.2023).

14. Членство в НАТО: як країни відреагували на заявку України. Слово і Діло. URL: <https://www.slovo-idilo.ua/2022/10/07/infografika/polityka/chlenstvo-nato-yak-krayiny-vidreahuvaly-zayavku-ukrayiny> (дата звернення: 15.10.2022).

УДК: 7.071.1 Мал (477)

ПОСТАТЬ КАЗИМИРА МАЛЕВИЧА В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ДИСКУРСІ

М. О. Корчевий, І. В. Пятницькова

Анотація. У дослідженні розглядається постать видатного художника Казимира Малевича в сучасному світовому мистецькому дискурсі. Увага зосереджена на протидії українських мистецтвознавців спробам росіян привласнити собі ім'я митця та його творчий спадок, повністю нівелюючи українську ідентичність художника та українські мотиви його творчості.

Ключові слова: Казимир Малевич, мистецтво, Україна, Європа.

Війна Росії проти України актуалізувала питання ідентичності українських митців, які за імперського, радянського часу були привласнені та включені до російської культури. Через те, що вони здобували освіту, працювати та проживали у російських містах, їх відносили до «росіян», відкидаючи їхнє походження на другий план, або взагалі не згадуючи про нього. Серед них помітною особистістю є Казимир Малевич.

Ще з часу відновлення незалежності України мистецтвознавці піднімали питання повернення імені відомого авангардиста до спадку саме українського образотворчого мистецтва. Проте до останнього часу їх спроби не знаходили належної підтримки серед світової мистецької спільноти.

Мета цієї наукової розвідки полягає у тому, щоб на прикладі постаті Казимира Малевича розглянути, як в світовому мистецькому просторі відбувається протистояння російській культурній агресії та відновлення української приналежності відомих діячів культури.

Попри вперте «непомічання» російських дослідників, життя та творчість Казимира Севериновича Малевича були нерозривно пов'язані з Україною. Він народився у 1879 р. у Києві у сім'ї незаможних польських дворян. Батько майбутнього художника, Северин Малевич, був техніком цукрових заводів, і часто з сім'єю мешкав у різних містечках і селах Поділля, Чернігівщини та Харківщини. До 17-річного віку він проживав в Україні [4]. К. Малевич здобув гарну художню освіту, оскільки навчався у провідних українських митців того часу. Зокрема, протягом 1895–1896 рр. він здобував освіту в Київській малярській школі М. Мурашка. Паралельно відвідував майстерню М. Пимоненка у Києві [7]. Очевидно, що такий тісний зв'язок із провідними українськими митцями не міг не позначитися на становленні його як творчої особистості.

Із 1896 р. К. Малевич служив креслярем при технічному відділі управління Курсько-Московської залізниці. Навчався у Московському училищі живопису, скульптури і архітектури, згодом у Строганівському училищі та школі-студії Ф. Рерберга.

Із 1929 р. Казимир Северинович працював у Києві, де зайнявся викладацькою діяльністю у Київському художньому інституті. Навколо навчального закладу гуртувалося коло провідних українських митців того часу. Серед них були Ф. Кричевський, М. Бойчук, О. Богомазов, В. Касіян. Але вже 1930 р. К. Малевич був звільнений з начального закладу, згодом заарештований тією владою, правоприємниці якої потім буде претендувати на його творчий доробок [4].

Авангард, у якому працював К. Малевич, був одним із засобів досягнення мистецької свободи в радянські часи. Долучення до цього напрямку дало змогу митцю думати вільно та відстоювати у властивій різним його прийомам власне бачення мистецтва. Це було характерною рисою творчості Казимира Севериновича.

Незважаючи на стильову різноманітність, його творчість наповнена мотивами української народної культури. Геометричні фігури на тлі білого фону мистецтвознавці аргументовано